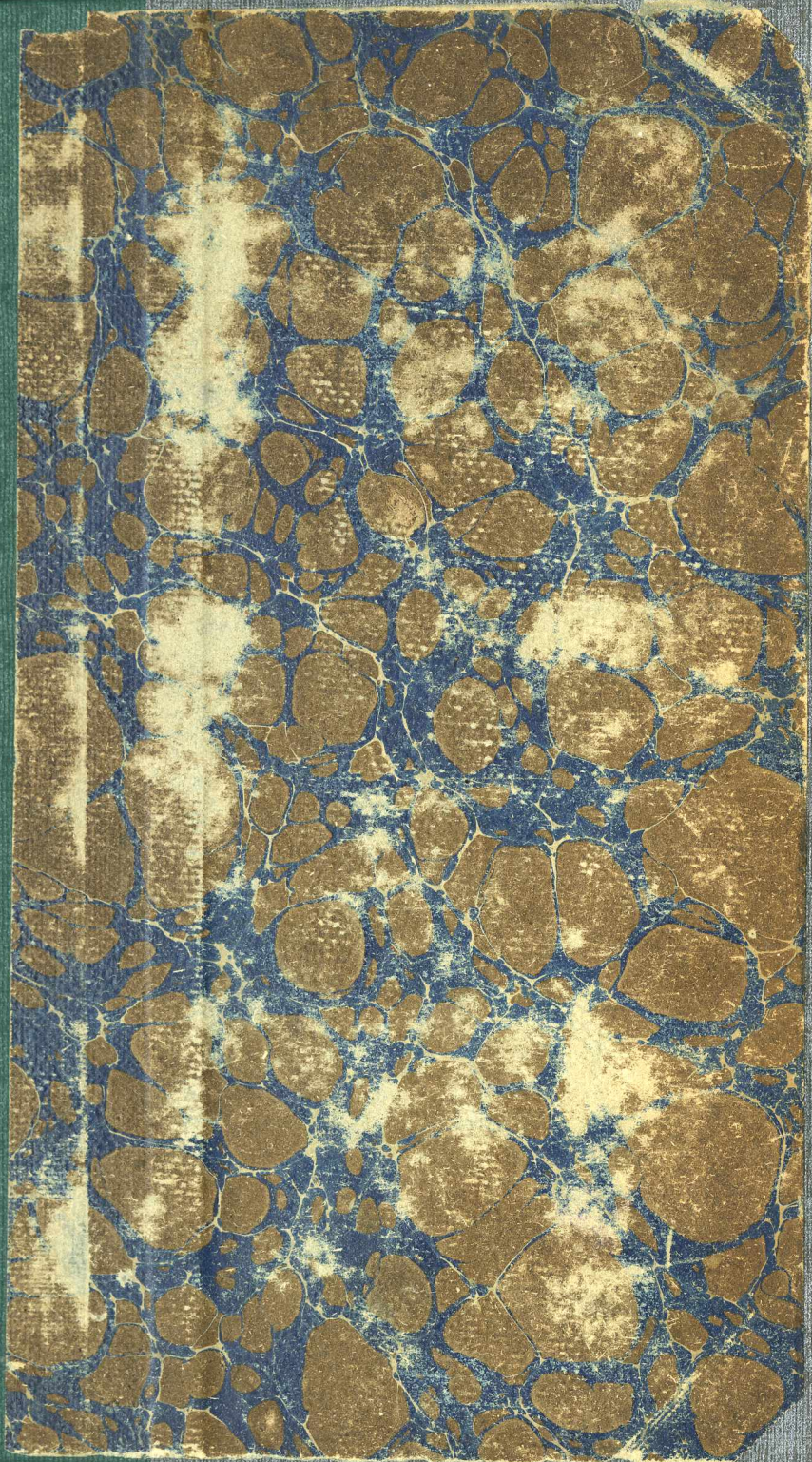

Politikai
röpiratok.

113.

113

925 ✓

BESZÉDEK,
MELLYEK, MIDŐN
MÉLTÓSÁGOS, ÉS NAGYSÁGOS
PETHŐFALVI
UZOVICS JÁNOS,
KIRÁLYI HELYTARTÓSÁGI
TANÁTSOS,

ÉS

NEMES ESZTERGAM VÁRMEGYEI
FŐ-ISPÁNYI HELYTARTÓ ÚR

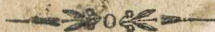
UGYAN E' VÁRMEGYÉBEN

1836^{dik} Juliusz 21^{kén}

TISZTI SZÉKÉT

ELFOGLALNÁ, MONDATTAK.

4.

Esztergami k. BEJIMEL JÓSEF' betűivel.

DEPT. OF THE INTERIOR

WASHINGTON

OFFICE OF THE GEOLOGICAL SURVEY

REPORT

ON THE GEOLOGY OF THE

STATE OF MICHIGAN

BY

W. M. FOSTER

AND

W. H. DAVIS

WASHINGTON

1865

PRINTED BY

W. H. DAVIS

AMERICAN GEOLOGICAL SURVEY

I.

*Midőn Ns Esztergam Vármegye' Küldöttsége a'
Méltóságos Fő-Ispányi Helytartó Urat Budai
lakában 1856-ik Juliusz 10-én előzőleg tisztelné ;
Fő-Tisztelendő, és Nagyságos Dertsik János
Apát, Esztergami Kanonok, és Cs. Kir. Taná-
csos Úr eképp szólott :*

**Méltóságos Királyi Helytartósági Tanácsos,
és Fő-Ispányi Helytartó Úr!
Kegyes Urunk!**

A' kiknek szerentséjük vagyon Méltóságod' be-
ceses szine előtt ezennel megjeleni, Küldöttjei
vagyunk a' Nemes Esztergami Megyének, melly-
nek fő kormányát Ö Császári Királyi Felsege, di-
csően uralkodó Fejedelmünk, és Királyunk legma-
gosabb kegyelme, és legkegyelmesebb határozata
által Méltóságodra, mint Fő-Ispányi Helytartóra,
bízni imént méltóztatott.

Méltóságos Úr! Tisztes feladásunk abból áll:
hogy minekelötte Méltóságod Megyénket, és
Rendeinket kegyes, és hivatalbéli jelenlétével
meg diszesitendi, és Kormányzó Székét mi
köztünk elfoglalandja; azon őszinte tisztelkedé-
seknek, és határtalan örvendezéseknek, mellyek
küldőink kebelében forrnak, előleges tolmátsai
lennénk.

És valóban mennyi indító okaink vannak ezen tisztelkedésekre, ezen örvendezésekre! Elhallgatom itten Méltóságodnak magyar tős nemzetségét. Valamint régi eldődeinek fényes hősi, és polgári érdemei Méltóságodra csillognak; úgy Méltóságodnak saját, és számos érdemei amazokra még nagyobb fényvel vissza sugároznak.

Huszonöt esztendővel ez előtt Méltóságod nyilvános pályára fel lépven, már gyengéd korában a' közönségnek figyelmét magára vonta; a' szerint-is legelőször Jegyző, nem sokára Fő Adó-Szedő tisztségével Nemes Nyitra Megyében fel ruháztatott, rövid idő mulva pedig közóhajással, és akarattal az Első Al-Ispányi székre felemeltetett, egyszersmind azon Nemes Megye' nevében, mint képviselő, az Ország-gyűlésen köz-bizodalommal meg tiszteltetett.

Ezen szintűgy jeles, mint fontos, és terhes tisztségekben, és hivatalokban minő böltseséggel, minő ügyességgel, minő pontossággal, minő részrehajlatlansággal, végre minő köz, és egyesek' javára háromló sikerrel járt el Méltóságod: a' tiszteltt Megyének év-könyvei, és annak Rendei háladatos érzelemmel emlegetni meg nem szűnnek.

De ezeknek legerősebb bizonyosságát nyújtotta maga Ö Császári Királyi Felsege, Istenben boldogúltt elfelejthetetlen Ferencz Királyunk, az érdemeknek, és erkölcsöknek igaz bescülője, és jutalmazója, egyes, ámbár előkelő, és messze terjedésű tartomány' al-kormányátúl Méltóságodat fel mentvén,

kitüntetett tehetségeit, megbővített tapasztalmányit, és tisztán ragyogó erényeit magához közelbb csatolván, az egész ország' boldogítására ki terjesztvén, és ennél fogva Magyar Királyi Helytartó Tanácsosnak ki nevezvén.

Ide járul, Méltóságos Úr! ama szelíd, és érzékeny szív, melly a' kipallérozott elmével Méltóságodnál olly szép szövetségben párosodik, és a' mellynek szivre ható munkálatit bő mértékben tapasztalta az árván maradt Nyitrai Nemesség, és Valaszka - Bélai borzasztó nyomorúság, és bámulással ma is tapasztalja a' Pesti súlyos fentartású szegények' intézete. Ezen nemes maga fel áldoztával járó érzékenységnek jutalma, e' világgal fel nem érvén, túl e' világon Méltóságodra várakozik; addigis kamatképpen mennyei áldások Méltóságod' virágzó Familiáját környezni fogják.

De egyszersmind országos höltseségének, és mély bélátásának jeles bizonyosságát adta Méltóságod Nemes Honth Megyében, a' hol, mint Királyi Biztos, századoktól fogva ingó, és kellemetlen dolgokat Méltóságod végképpen olly renditlen állapotba helyzetetett, hogy ama Test, melly az Esztergami Megyének nem tsekély része, magát Méltóságodnak nagy köszönettel le kötelezve tartja!

Ezeket megfontolván, nyilván ki tetszik, minő elveken alapulnak mi bennünk gerjedt, jövődöre kiható reményeink. És noha bús érzellemmel fogadtuk a' Kegyes Királyi Leirást, mellynek következtetésében mélyen szeretett eddigleni

Helytartónktól, Gróf Nádasdy Ferentztől, meg válni kéntelenek vagyunk; mégis Méltóságodban, mint kegyelmesen kinevezett Helytartónkban, leljük biztos nyugvásunkat, telyes elégedésünket.

Azért örömmel telve vannak Tisztviselőink, előre érezvén, hogy olly vezér útmutatása mellett sikerrel fognak járni hivataluk ösvényében, örömmel telve Nemzeti Rendeink, erősen bizván, hogy Méltóságod lesz szabadságaik, és jussaik őrállója, és vélek segéd kezet fogva, Megyénk javának, és további emelkedésének eszközlője; de örül nem kevesebbet a' köz polgárságis, Méltóságodnak érzékeny szívéitől, és kémelő gondolkodásától atyai ápolgattatását, és videlmeztetését várván!

Most már alázatos kéréssel bátorkodunk esedezni, méltóztassék azon óhajtott határnapot megjelelni, mellyen szerentsések leszünk drága, és kegyes személyében Méltóságodat birni, mellyen látni fogjuk Méltóságodat Fő Kormányzó Székét el foglalni, és Nemes Rendeink szerentse kívánásit jelenleg el fogadni.

Mink pedig annál boldogabbaknak tartjuk magunkat, minél előbb mind magunkat, mind küldőinket Méltóságodnak nagy kegyességébe, legbetsesebb jó voltába mély tisztelettel ajánljuk, és minél forróbb buzgalommal óhajtjuk, hogy Méltóságod a' Király', Nemzet', és Megyénk' javára, diszére, és boldogítására sokáig, és szerentsésen éljen!

Mire a' Máltóságos Holytartó Úr így válaszolt:

Mennél kisebbek érdemeim, annál nagyobb hálaadásra gerjeszt Felséges Urunk' Kegyelme, a' ki tsekély szolgálatimat olly fényesen jutalmazni méltóztatott.

Kettős hálával tartozom Uram Királyomnak, hogy T. Esztergam Vármegyének, melly Országunk' alapításától fogva Hazánk' történeteiben olly nevezetes, és mellynek Rendei a' Fejedelemhez való hívségben, és Hazánk' szeretetében soha másoktul magukat feljül haladtatni nem engedték, kormányára méltatott.

A' mi személyemet illeti: boldognak tartom magamat; hogy ezen Tek. Megye' Statusai, és Rendei betsülhetetlen bizodalmutat, és szivességet ezen fényes Küldöttség által erántam bizonyítják, és minden erőmet, 's tehetségemet arra fordítom, hogy ezen Hivatalom' viselésében a' Törvények' Szentségét, Királyunk', 's Hazánk' javát szemem előtt tartván, Ő Felsége Kegyelmét érdemeljem, 's a' Tek. Karok' és Rende' bizodalmutat megnyerhessem.

Midön tehát a' T. Karoknak, és Rende'eknek, mint a' T. Küldöttségnekis, megtiszteltetésemért szives köszönetemet tészem; sietek a' legfőbb Kegyelembül reám ruházott Hivatalt e' folyó hó' 21-kén által venni, magamat addigis a' Tek. Karok', és Rende' szivességébe ajánlván.

II.

1856-dik Juliusz' 20-kán a' Méltóságos Fő-Ispányi
Helytartó Úr Tisztszék-foglalásul Eszter-
gamba jöven,

(1)

Ő Nagyságának, midőn a' Jászfalusi Pusztán keresztül, Ns Esztergam Vármegye' határába utazna, a' megyebéli Únyi Közbirtokosság részéről Tekintetes Miskay Imre Tábla-Biró Úr ezen üdvözlést mondotta:

Méltóságos Úr!

Fő-Ispányi Hivatal' Helytartója!

A' sors által nyert azon szerencsés környülállást, hogy Méltóságos Úr — minekelötte Kormányja alá bízott Nemes Esztergam Vármegye határában lépne — a' tisztelt megyében kebelezett Úny Helysége' Köz-Birtokosainak, ősi vagyonához tartozó e' Jóságán keresztül utazzon, örömmel használni, sött Méltóságos Úri személyét minde- nek előtt üdvözölhetni, határbeli előjogai közé-is számlálni bátor lévén, a' Megye' Rendei közül — a' most érintett Köz-Birtokosság első nyujtya ezennel alázatos tisztelete, szeretete, forró ragaszkodása, és határtalan bizodalma zálogát.

Melly boldog azon Társaság, melly így meggyöződve fejezhetvén ki magát, — Bizodalmit Méltóságodnak régibb köz szolgálatai idejében ki- tüntetett, a' hálás Hazafiak őszinte megismeréséből

pedig körében-is hatott, emelkedettebb Erényeire alapítá, 's azokkal biztosítja! — Ezen magas Erények azok! mellyek' eránti szíves Tisztelet a' Megyebeliek lelkük méljében rejtődzve, öröklő gyökeret vert már akkor is, midön még a' Méltóságos Urat magukénak nem mondhatták, — kórmányzói Székük megüresedésekor pedig annak lenni nyilván óhajták.

Elérvén most már Méltóságod Úri személyében köz ohajtása valódi örömét, világosságra törekedő érzéseinek ellent nem álhatva, vetelkedve jelenik meg Méltóságos Úrnál — mint boldogsága azon forrásánál, melly' személyét, vagyónát, és így egész létét fő ör gyanánt körül fogva, oltalmával védeni bizonyjára meg nem szűnik.

De mind ezek csak néma kifejezései azon érzéseknek, mellyek a' Megyében, Méltóságos Úr eránt, minden kebelbül ömledeznek, kevés vártatva ön maga Méltóságos Úr meg gyözödni fog, hogy a' Magyar Nemes egyik fő tulajdona vissza tartóztatlan nyilvánosodik, a' midön a' Nemes Megye öröm lepte Rendeit, egyedül Fejedelme, Hazája, és Fő Kórmányozója boldogságáért lán-golva, e' Nemzeti ünnepen öszve seregelve látni fogja.

Igazságtalan lenne tehát ezen Köz-Birtokosság' ha véle rokon érzésű Megye' többi Rendeit, olly ohajtva várt személyes jelenlététől Méltóságos Urnak tovább is megfosztani kívánná; azért azon

kéréssel csatolja magát úti kíséretéhez, hogy ezen alázatos tiszteletét olly kegyességgel, mint a' melly tiszta Magyar szívből eredett érzéssel — Fő Kormányozójának — tétetett, fogadni méltóztasson, ohajtván, hogy a' Mindenható Méltóságos Urat Hazánk díszére, Megyénk javára, 's örömére sokáig, és boldogul éltesse.

(2)

Leinyváron, a' Ns Megye' vég helyén, ugyan Ő Nagyságát Megyei számos Követségben Nagy Tiszteletű Argauer Máté, Al-Esperes, és Tábla Bíró Úr köszönté, mint következik:

Méltóságos Fő-Ispányi Helytartó Úr!

Nemes Esztergam Vármegye' Rendei Méltóságodat itt e' vég helyen általunk üdvezleni kívánták; 's mi az öröm', és remény' szárnyain siettünk ide, megölelni e' szerentsét. Vig artzunk, derült homlokunk, tsillogó szemeink, minden látható tetemünk elég világosan jelenti édes belső hevűnket, hogy hosszas hitegetéseim nélküli meggyőződhetik Méltóságod ime épséges, reánk, 's az egész Megyére üdves, megérkezttén örvendő, igaz tiszteletünk eránt.

Midön Méltóságod fölött a' nagyra termett lelki tulajdonságok', és erőnyök', és érdemek' fénykoszorúját lebegni, midön kíséretében a' höltséset, az igasságot, a' kegyességet, a' hazafiságot hozzánk szállni, 's már majd tisztszéke körül te-

lepedni látjuk, midőn köz, és külön jóllétünknek zálogát mintegy kezében szemléljük; rohanó víg kedvünk' folyama kiárad minden partjain túl. E jámbor földnépe-is, ott hagyva kedves munkáját, ott feledve éltető arany kalászeit *), ide tódul, hogy új oltalma', és atyja' látásán vigasztalódjon, és Méltóságod' kegyteli artzvonásibul jósolhassa jövendő sorsát. Még itt e' hegyek, és völgyek, ott a' róna mezők, sött amott a' Megyét hasító Duna is, úgy látszik nekem, mintha sejtenék, hogy az új törvénynek vértje, és Méltóságodnak védelme alatt, a' leleményes müipar kettőztetni fogja varázserejét, és haszonhajtó diszletjököt nevelni.

De küldőink' szándékával ellenkeznénk, ha Méltóságodat még tovább tartóztatnánk utjában; mert elejébe vágyó érzelmeik az élénkség' legfőbb fokára hágtak, 's a' székhelyen türtelenkedve várják, 's ohajtják látni, tisztelni, bírni, drága személyét. Ők ugyan pompátlan egyszerűséggel fogadandják Méltóságodat, diadalmi kapuk az utzákon nem alakultak, sűrűn égő] métsek nem fognak világítani; de örömtül, és bizalomtul magosra feszültt kebleikbe Méltóságod már előreis, távul-léve is diadalmasan betért, 's a' hány ott a' szív, mind, meg annyi fákla gyanánt, lobogtatja leg-tisztább hódulási lángjait.

Mink pedig Méltóságodnak az egyért könyör-günk, hogy e' boldog pertztül fogva, innét egész

*) Épen aratás' ideje volt.

odáig, drága személye körül maradhassunk, mint már ezen túl örök sajátjai. Istennel, 's örangyalával szerentsésen járjon Méltóságod, 's éljen!

(5)

Mégis Ő Méltóságát Esztergam Sz. Kir. Várassának Tanátsá, és Választott Polgári, nevében a Város Határánál volt Küldöttség Szónoka, Nemzetes Maurovich Rudolf Hites Ügyvéd, és Esztergam Szabad Királyi Várassának Tanátsossa, illy módon üdvözlé.

Méltóságos Úr!

Császári Királyi Tanátsos, és T. Nemes
Esztergam Vármegyében Fő-Ispányi
Helytartó

Kegyess Urunk!

Legjelessebb Tiszti Foglalatosságunknak, de legkelemetesebbnek is méltán tekénthettyük, midőn Küldőink, Méltóságodnak, úgy mint Kormányozói székébe leendő Béiktatására indult e' Nemes Megyei Helytartónak, e' jelen Helyen, tudni illik Sz. Kir. Esztergam Várassának Határán tisztess, és alázatos elfogadására, egyszersmind pedig folyton, kebelébe való innepélyes bévezetésére is, minket megbizásaikkal szerencsétlettek. Korlátlan örömmel eltelt szívek óhajtva várják immár Méltóságodat! Nagyhatú magos személyében Méltóságodnak nem csak Küldőink, de egyes Polgár Társaink is, minden viszonaikban

egy hatalmas Pártfogót, Kegyes Gyámolót és a köz Boldogságnak mindenkori fáradhatlan Eszköz-lőjét szemléllendők; ugyan azért tehát, ne hogy hív Tisztellői Méltóságodnak, ebéli örömökkel eltelt szíveik kiömlésétül általunk ez úttalis még továbbra eltartóztassanak — indullyon Méltóságod, kitüzött úttját szerencsésen folytatni, ama Fényes Székének elválolására, mellyet Fölséges Koronás Fejedelmünk, a' mi Legkegyelmesebb Urunk, Méltóságodnak számos Érdemei, és igen jeles Tulajdonságihoz képpest, Királyi Kegyelemességénél fogva, kijelelni méltóztatott. Éljen! Éljen! Éljen!

(4)

Végre estvéli 7 órákor Esztergamban a' tiszti szállásán megérkezett Méltóságos Urat, az ottan egybe sereglett Tekintetes Karok' és Rendek' nevében, Méltóságos, és Fő Tisztelendő Dezeri Báró Rudnyánszky Sámuel, Zsámbék Szent Jánosi Prépost, Esztergami Érseki Fő Egyház' Kanonokja, Nyitrai Fő Esperes, Sz. Hit-Tudomdny' Doktora, a' Pesti Kir. Tudom. Egyetemnél ugyan azon Kar' Tagja, és Tábla Biró Úr fogadta, mondván:

**Méltóságos Királyi Tanácsos,
Fő-Ispányi Helytartó Úr!**

E' Nemes Megyének ime nagy számmal ide sereglett Rendei, valamint ohajtva várták Méltóságodnak szerencsés közükbe jövetét, úgy kimondhatatlan örömmel látják drága Személyének ki-

vánt épségben, és egészségben lett megérkezését, és szinte türehtetlenkednek a' holnapi nap' várásában, melly reájok nézve számtalan sokat ígérő örömnünepök leend; minthogy a' melly órában Méltóságod e' Megye' megürültt Kormányzékét bétöltendi, egyszersmind terjedő köz-boldogságának, és ditsőségének új időszaka fogja kezdetét venni.

Nincsen tehát szívünknek forróbb kívánsága, mint, hogy az életnek Ura áldásainak bő harmatja közben virrassza fel Méltóságodra e' nagy napot. — Magunkat Méltóságod' kegyelmességébe ajánljuk.

III.

M á s n a p.

(1)

Reggeli 9 órakor ismét Mélt. és Fő-Tiszt. Dezséri B. Rudnyánszky Prépost és Kanonok Úr fényes küldöttséggel járulván a' Méltóságos Helytartó Úrhoz, ötet a' közgyűlésbe e' szerint meghívta:

**Méltóságos Királyi Tanácsos,
Fő-Ispányi Helytartó Úr!**

Ezen Nemesekből álló koszorú, melly Méltóságod körül tisztelkedve áll, Tekintetes Esztergam Vármegye választottsága, 's azon édes örömnök

tolmátsa, melly küldöinek szívében fogantatott, hogy Méltóságodat, kit a' koronás Fő iránt fogyhatatlan hűség, a' Hazához legforróbb szeretet, ősi alkotmányunk fentartása iranti buzgalom, és a' közjóra törekedő fáradhatatlan munkasság ajánl, már már kormányozójokká, édes drága sajátságukká lenni reménylik. Annál fogva küldöinknek az az alázatos kérelme: hogy Méltóságod magát a' Megyei terembe megalázni méltóztasson, itt lévén Méltóságod' Fő-Ispányi Helytartó hivatalba való bévezetésének szerentsés, 's régen óhajtott szempillantása.

(2)

Tiszti esküjét letévén, és székét elfoglalván a' Méltóságos Fő Ispányi Helytartó Úr, a' Ns Vmegye Rendeihez e' Beszédet tartotta:

Tekintetes Karok, és Rendek!

Ha velünk született ösztönünknél fogva nyereségnek tarthatni minden kis alkalmat, mellyben polgár társunk', vagy bár melly felebarátunk' javát előmozdíthatjuk; méltán szerentsésnek, 's boldognak mondhatni azt, kinek jobb sorsa olly kört tüze ki, mellynek szélesbb terjedelmű hatása nem csak ezernyi polgárokra, hanem az egész öszves Hazára is jótékony befolyású lehet.

Illy boldog sorsra méltatott engemet az Isteni gondviselés, midőn Felséges Fejedelmünknek, édes Hazánk' Atyjának, érdemem feletti, 's általam

soha meg nem hálálható Kegyeleméből ezen Tek. Nemes Megye' Fő-Ispányi Hivatala' Helytartójává nevezetvén, e' béli Tisztem' hatásánál fogva, nem csak ezen Tek. Nemes Megyének, hanem általa közvetve az egész Honnak erőm-, 's tehetségemhez képest szolgálhatni alkalmat nyertem.

De midőn e' tekintetben magamat boldognak vallhatni büszkeségemnek tartom, e' szerencsém feletti örvendezésemet sem titkolhatom el a' Tek. KK. és RR. előtt; mert ugyan is anyánk, a' természet, engemet is hiúsággal ruházott fel, mellynek igen is hízelkedő, azon Nemes Megyének Kormányánál állhatnom, melly már Országunk' kezdetében első Apostoli Sz. Fejedelmünk születése', és keresztelése' helyéről lett nevezetessé, 's mellynek nevére lelkes fiai polgári, 's hadi erényekkel már a' szür. kellő hajdankorban is diszt, 's fényt sugárlottak, s' melly a' Király, és haza eránti rendíthetetlen hűsége' fentartásában, Őseinktől örökség-képen általvett szabadságaink szorgos védelmében, az igazság' pontos, és részre hajlatlan kiszolgáltatásában, az adófizetőnek atyáskodó ápolgatásában keresvén, 's találván mindég dicsőségét, e' címeknél fogva is rég birta tiszteletemet.

Igen is hízelkedő hiúságomnak, azon helyről tisztelhetnem a' Tek. KK. és Rendeket, honnan az Ország' Primásai, mint ezen Tek. Nemes Megye' Örökös Fő-Ispányai, a' hervadatlan érdemekkel koszorúzott Bakáts, Oláh, Pázmán, Széchényi, és Felséges Károly Ambrus Fő Herczeg, Rudnay

az egész Hazára boldogítólag intézkedvén, halhatatlan neveiket a' feledékenység' homályából kivívva, tündöklő betűkkel vésték fel Honunk' történeteinek évkönyveibe; honnét az, ezen hivatalomban engem' megelőzött, nagy érdemű Férjfiak is farradhatatlan hasznos szolgálatjaikért, a' Fejedelem', és Haza' közös megelégedésit, a' polgári érdemek' legdicsőbb, legirigyelhetőbb, és, ki merné tagadni? legboldogítóbb jutalmát aratták.

A' most említettem nagy nevű Férjfiak' érdemei azonban csak önnön' erőm közepszerűségét tüntetik fel előttem, mellyet tisztem' terhes kötelességihez mérvén, sokkal inkább aggódnék a' reám kegyelmesen bízott hivatal' szerencsés folytatása felül, sem mint annak váratlan megnyerésén örvendeztem; ha csak a' Tek. KK. és RR. kegyességétől nem reményleném, hogy hivatalom' terhes pályáján a' Legfelsőbb Szolgálatnak végrehajtására, édes Hazánknek, 's ezen Tek. Megyének haszna', díszé', 's virágzása' előmozdítására szentelendő buzgó ügyekezetemet bölcs tanácsaikkal gyámolítani méltóztatnak; a' Tek. Tiszti Kar pedig a' szent célra fordítandó törekedéseimben vélem szokott készségével fog osztozni. Kecsegettem magamat e' reménységgel Tek. KK. és RR.; mert nem hihetem, hogy volna valaki közöttünk olly érzéktelen, hogy midőn részvétét a' közjó óhajtja, minden erejét, minden tehetségét Felsőgünknek, Hazánknek, és ezen Megye' javának felne áldozná, egy olly Felsőgnek, ki dicső példája-

val minden alattvalóit csak a' köz jónak való élésre tanítja, 's a' ki szelíd kormányával, 's jobbágyai eránt viseltető szeretetével hódít minden szíveket, egy olly Hazának, mellynek alkotmánya minden rendű, és sorsú lakosokat boldogítván, tőlünk a' legterhesebb áldozatokat méltán várhatja, és a' Megyének is, mellynek boldogsága nem egyesek', hanem csak az öszves lakosság' jó létében alapulhat.

E' szent czél' elérésére intézendő munkálatimban tehát a' Tek. KK. és RR. pártolásukra számolok, 's lelkesedve, és örömmel nézek tisztí pályám' eleibe; mert bizton hiszem elérhetni, hogy ekép öszvevetett vállakkal törtetvén rendeltetésünk' útján, ezen Tek. Nemes Megyének öseinktül reánk hagyott díszét utódjainknak is által adhatjuk.

Örömmel mond keblem ez alkalommal különös hálát, és forró köszönetet mind a' magam' mind a' Tek. Megye' nevében, ezen díszes gyülekezeti' azon fényes, és érdemes tagjainak, kik, hogy, mai ünnepünket díszesbbítsék, 's e' Tettes Megyével való öszveköttetésem' feletti örvendezésben vélem osztozzanak, távulról is ide fáradni méltóztattak. Különösen illeti ezek közt szíves köszönetem Tek. Nyitra Vármegye' díszes Küldöttségét, azon Nemes Megyéét tudni illik, mellynek Karai, és Rendei eránt, mint kik ifjuságotat bölcs vezérlésökkel, tanácsaikkal, bizodalomukkal támogatván, szerencsémnek, és előmenetelemnek

talpkövét vetették, forró hálaadatossággal viseltetni soha meg nem szünök.

Kísérd mind ezen kedves vendégeinket, Istenem! áldásaiddal vissza lakjokba; nekem pedig adjad szent malasztodat, hogy mit ezen helyen hitemmel fogadtam, azt tetteleg is teljesíthessem, 's majdan azon belső nyugalommal tekinthessek vissza a' mai napra, melly a' bétöltött kötelességnek legédesebb jutalma.

Áldd meg, Istenünk, jó Atyánkat, 5-dik Ferdinándunkot, áldd meg édes szülő Hazánkat, 's ezen Nemes Megyét, 's annak minden rendű sorsú lakosait; hogy a' mint sorsomat az övékkel szent végzésed öszveköttötte, úgy boldogításomat csak az ő boldogításukban találhassam!

(3)

*Ezután már czimzett Méltóságos, és Fő Tisztelendő
Dezseri Báró Rudnyánszky Sámuel Úr a'
Tits Karok, és Rendek' érzelmeit ezekkel adta elő:*

**Méltóságos Királyi Tanácsos,
Fő-Ispányi Helytartó Úr!**

Tekintetes Esztergam Vármegye Karai, és Rendei a' legbuzgóbb örömmel értvén Méltóságodnak e' Fő-Ispányi Helytartó Hivatalra lett kegyelmes kineveztetését, legkellemetesebb kötelességöknek tarták, hogy Méltóságodnak ezen fényes felmagasztaltatása felett való őszinte örvendezésöket, 's azon mély tiszteletöket, mellyel Méltóságod eránt

fejenkint viseltetnek, ebben a' megyei tereben köz lelkesüléssel kijelentsék.

Tisztelték volna ugyan ők Felséges Urunk' választását, Hazánk' számos jeles Férjfiái közül bár kire esett volna is az, és imént hallott kegyelmes Királyi Parancsát akkor is, ha más érdemes hívét magasztalá kórmányi hatalomra felettük, 's más eránt kíváná meg tőlük a' törvényszerű engedelmezést, bizonyára főhajtó alázatos jobbágyi kötelességük szerint sérthetetlenül, serényen, szentül teljesítenék minden időben; de annál buzgóbb, 's igazságosabb hazafiúi örvendezésök, 's annyival is készebb, szívesebb, teljesebb az ő hódulásuk, midőn e' Megye' Fő-Ispányi Helytartó' Hivatalára épen Méltóságodat látják emelve, kiben ők egy bölcs, szelíd, 's nyájas Kormányozót, 's fényes polgári érdemekkel tündöklő jeles Hazafit tisztelnek.

Úgy vagyon, Méltóságos Uram, mert esméretesekek előttünk Méltóságodnak ritka lelki tehetségei, csüggedhetetlen munkássága, 's ama szolgálatai, mellyek által Méltóságod előbb ugyan Nemes Nyitra Vármegyének Fő Hivatalaiban, majd mint Fő-Adószedő, nemesi árvák' Fő-Gondviselője, 's Első Al-Ispány, példás, és sikeres buzgósággal, majd mint Ország-Gyűlési Követ a' Megye', és Haza' szent ügyét férjfiás elszánt bátorsággal, és bölcseséggel védve, később pedig, az érdemeket böcsülni, 's jutalmazni tudott, néhai halhatatlan emlékezetű 1-ső Ferentz Király által Helytartói

Tanácsosnak választva, ezen fontos, egész Honunk' holdogságát czélzó Hivatalban fáradhatatlan ügyeskedései által magát megkülömböztette. Szerentsés tehát Megyénk, hogy igazgatását ditsőségesen országoló Apostoli Fejedelmünk' Ő Felsége illy tökéletes Hazafira bízni méltóztatott, kinek magos erényei, jündöklő tehetségei, bőséges tapasztalása, a' Királyi Tanácsban nagyhatású helyzetése, minket előre is nem csak kecsegtetnek, hanem biztosítanak is a' reményben, hogy e' Nemes Megye virágzásának legfőbb díszét, 's köz jólétének tetézlő pontját Méltóságodnak ápoló kormányja alatt elérni fogja.

Fogadja el azért Méltóságod e' Nemes Megye' Rendeinek igaz, 's szinlést nem esméró érzéseit azon buzgó óhajtások mellett, hogy a' jó Isten Méltóságodat dicső, de súlyos hivatala' viselésében kegyelmével, és hölcsesége' lelkével támogassa, tegye fáradhatatlan iparkodásait gyümölcsözőökké, drága napjait pedig minden áldások bőségében a' legkésőbb időkig terjessze, — éljen!

(4)

Nagyságos Sásfalvi Héya Imre, Cs. Kir. Tanácsos, és Első Al-Ispány Úr pedig a' Tisztikar nevében következőkép nyilatkozott:

**Méltóságos Fő-Ispányi Helytartó Úr,
Tekintetes Karok, és Rendek!**

Miután Báró Rudnyánszky Kanonok Úr' Ö Nagysága a' Tek. KK. és Rendek' örömét, és biztos várakozását, jártos szónoksággal olly híven ábrázolta; lehetetlen, jelen alkalommal meg nem szóllamlanom, és rövideden azon érzelmeket, melyek most illendően nem rejtezhetnek, de talán el sem volnának titkolhatók, magam', és az egész Tiszti Kar' nevében ki nem jelentenem.

Ámbár ugyan elfelejthetetlen eddigi Kormányozónk, már Mosony Vármegye Fő-Ispánya, Gróf Nádasdy Ferentz Ö Méltóságának, a' kinek csak örök hálánkkal áldozhatunk jóvoltáért, elválása után főképen reánk nézve olly fontos, és egészen elfoglaló környülményben méltó lehetett volna aggodalmunk; ha csak legjobb Királyunk', mindenki' boldogságát egyenlően eszközölő, bölcs Kormányának nem eléggé magasztalható béléatása, és szükséginkhez alkalmazkodó gondos hatásának esméretes volta, nem támogatja elcsüggedésünket; de nem sokáig tartott Tek. KK. és RR., nyugtalanító bizonytalanságunk; mert Méltóságodnak — a' Nyitrai tágas Megyében lépcsőnként emelkedve a'

választhatás legmagosabb fokáig köz bizodalom mellett, mellynek a' körünkbe járult fényes Küldöttség' nagyérdemü Tagjai bővebb magyarázói — viseltt többféle hivatalából merített tapasztalásai, minden tekintetben tökéletes kiműveltsége, mély tudománya, és béléatása, józan, és megállapodott ítélete, a' tiszteletben tartandó köz vélemény szerint is, elegendően kezeskednek arról, hogy szélesen kiterjedett munkásságánál, ált látó, érett elméjénél, és szelid indulatjánál fogva, szinte mint eddig, az érdem jutalmat, az igaz pártfogót, a' gyarlóságból hibázó pedig kegyesen útba igazító Elöljárót fog Méltóságodban lelteni.

Ezen nyilatkoztatott várakozásaim, és reményeim valósítatnak, Tek. KK. és RR., e' nemzeti ünnepünk ditsőítésére öszve gyülekezett Méltóságos, 's Tekintetes Vendégeink, és tiszta szerető indulattal fogadott kedves Szomszédink fényes serege által, kik többnyire régibb, és közelebbi kapcsolatban lévén Ö Méltóságával valamint egy részről ditső, és tisztelő Tanúi Polgári ritka érdemeinek, úgy más részről ezen megkülömböztetés biztosít bennünket közérdeket gerjesztő tapasztalt vezérünk célszerű Kormányá alatt további jólétünk eránt.

De hogy fel tett tárgyamhoz közelébb járulólag, azt megkülönbözve egyenesen érdekellyem, imé! Méltóságod' előtt áll az egész Tiszti Kar, mint bátran említhetem, olly képp lelkesülve, hogy jövendő boldog létezését Méltóságod' Országszerte esmérletes mérséklett ugyan, de férjfiás gondol-

kozása módján, és tündöklő tökéletességein, mint annyi talpköven alapulva látván, köteles függését szakadatlan figyelme által mind inkább nyilvánítani, bölcs rendelkezéseit híven, és pontosan teljesíteni, a' Királyi Kormány', és Haza' elválaszthatatlan szolgálatjára, és javára erányzott szándékát állandó törekvéssel a' lehetőségig elősegíteni, minden hivatalbéli kellemetlen ok' szolgáltatásoknak óvakodólag elmellőzésénél fogva, magos, de terhes állását kedvessé, és megelégitőleg kívánatossá tenni fogja; bizonyos lévén így, hogy a' Tek. Karoknak, és Rendeknek benne helyheztetett megböcsülhetetlen bizodalmanak is tökéletesen megfelel. Azért nincs más óhajlása, nincs forróbb kívánsága ezentúl, mint, hogy Méltóságod illy sokat ígérő hizelkedő környülmények között mai napon szerencsésen elfoglalt kormányát soká vezetvén, a' Haza' dicsőségére, és boldogságára, tös gyökeres Nemzetségének díszére, virágzására, és mindnyájunknak örömeire számtalan évekig éljen!

(5)

Végzetül Nagytiszteletű Argauer Máté, Esztergam Sz. Kir. Városi Népész, Al-Esperes, és Tábla-Biró Úr eképpen beszélt:

Ha nem tudnám közhírbül, Méltóságos Fő-Ispányi Helytartó Úr, ha már szemeimmel nem látnám, a' mit mindnyájan ime tsudálunk, Tek. KK. és RR., mennyire idegenkedik Méltóságod bár

mi egyszerű, 's igasságos ditsérettül is, és melly távul tartja magátul e' halandók mindennapi hivságát, ha épen most a' jeles két beszédek fölött pirkadó szelíd artzárul nem olvastam volna, hogy, valóban terhére esnek a' ditsérő magasztalások; keblem' hő sugalmit követvén, mind azt, mit a' Méltóságos Báró, 's a' Nagyságos Királyi Tanátsos, Urak Méltóságod' érdemei' halmozatjából, szerénységét jól tudva, tsak érintettek, én bővebben fejtegetni, magos személyén tündöklő természet' és szerentse' ajándékait, de kivált erőnyeit, 's érdemeit hosszan előadni, és én is e' napnak örömeit így éleszteni indulnék. De azt ugyan tsak meg nem állhatom, hogy, midön ma sejtéseim előtt fölnyilik a' reményteljes jövő, Tek. Ns. Esztergam Vármegyének egészen boldog szívembül ne örvendezzek, 's ki ne mondjam belső meggyőződésemet, mi szerint a' Méltóságos Fő-Ispányi Helytartó Úr, és a' Tek. KK. és RR. közt megvannak a' költsön bizodalomnak minden kívánatos alapjai, megvan tehát állandó boldogulásunk' záloga, van mostani vígkedvünknek helyes oka, 's gazdag kútforrása; melly állításom mellett, ha Méltóságod kegyesen megengedi, 's a' Tek. KK. és RR. nem ellenzik, élni fogok szabad szóllási jogommal.

*

*

*

Sem hajót a' háborgó tengeren, sem vármegyét a' sok vélemények' hullámi közt, szerentsé- sen kormányozni, kivált szélvész es napjainkban,

nagy ész', bő tudomány', erős szív', és tsendes elme' nélkül ugyan nem lehet; de még mind e' szép tehetséggel sem lehet, mielőtt ezeket a' gyakorlatás meg nem érleszti, és mellettök a' tapasztalás, e' biztos tanuságok' szülő anyja, nem kezeskedik. Avagy hogy közelről fényes példát hozzak föl: Méltóságodnak igen kedves barátját, a' nekünk elfelejthetetlen Gróf Nádasdy Ferentzet, kit méltó dicsőítés' nélkül még ma sem illik hagynunk, — nem láttuk é, főkép a' tapasztalás' iskolájában mint okult, mint képesült fokonként a' kormánytartásra?

Kis korátul ismérjük e' ditső férjfit, nagy részint köztünk növekedett, tsudáltuk korán kitünő villám eszét, vas szorgalmát, istenes jámborságát, ezt az igazi erőnyök' életét; fő poltzokra vezérlő ritka tulajdonságait hamar kifejteni, 's gazdagon díszleni bámulva szemléltük; és tsak azt óhajtánk: bár mennél előbb gyakorlati pályára lépjen, a' Királynak, és honnak annál előbb használandó! — Úgy lön! még pedig e' Ns. Várme gyének jutott a' szerentse, hogy őt Jegyző tiszttel ékesítve, az országos élet', és működés' valójába tettleg avassa. Itt ragyogott ekkor a' mi körünkben Nagy-Méltóságú Mérey Sándor' Ő Excellen tziája, mint a' pompásan kelő nyári nap, Megyénkre bölts tanátsival derítő fényt, reánk ékes beszédivel gyönyörüséget árasztva; ő volt e' Telemaknak hűséges Mentora! Itt ülte akkor Al-Ispányi székét néhai Nesztorunk, Miklósfy Imre,

Királyi Tanácsos, ki hamvában is buzgó áldásinkra méltó; mert leginkább ő vala a' Megye' szolgálatjára szánt ifjaink' növelője, ő, kinek minden szava oktatás, minden tette példa volt. Tudom: hálásan, 's nem ritkán emlékezik róla tsendes óráiban a' Mosonyi Fő-Ispány, és híven követi még ezután is a' szabályokat, mellyekre őt egykor e' nagy mester szoktatta. Szép számmal ülnek itt maiglan köz tiszteletünkben az akkoris legügyesebb férjfiak, mint meg annyi kalauzzai egykor e' Grófi növedékünknek, 's tisztos homlokukat büszkén keletkezni, szemeikben az örömet tsillogni látom, hogy kezeik alatt erősültek ő benne, és tetemesültek a' józan elvek, mellyek szerint minket utóbb igazgata.

Így tehát a' nagyra született Grófnak lehetetlen volt az elkezdett pályán, ennyi jelesek' főügyelése közben, hamar megszire nem haladni; de hasonló sebességgel, és még nagyobb nyereséggel haladt ő ama főbb rendü gyakorlási téren, a' N. M. Helytartó Tanácsnál, előbb mint titkos tollvivő, utóbb mint Tanácsos. 'S már hogy ez országos kormányzéknél, 's épen e' tisztségekben lehet, ha valahol, a' köz igazgatásnak egész tsinját, és rendszerét kitapasztalni, és hogy e' részben Nádasdy Ferentz' tüzes igyekezete hátra bizony nem maradt; úgy hiszem, senki közülünk sem hozza kétségbe, valamint azt sem: hogy, midőn ennyi készülsége után őtet Fő-Ispány-Helytartói tzímmel vissza nyerénk, ön' erejével már

tsak ugyan megbírta volna bár mellyik vármegye' kormányát; a' legfőbb kormányzó mégis, a' Fejedelem, igen fiatal kora miatt böltsen mást ítelt; minthogy ez a' kor tapasztalás' híjával szokott lenni, azértis közbizodalmat nem igen nyerhet, e' nélkül pedig Elöljáró nem boldogul. —

Volt ez időben a' mi Ns Megyénknek Fő-Ispánya, az örök emlékezetű bíboros Primász, Rudnay Sándor, 's úgy ülte köztünk előszékét, úgy vezérlett minket, úgy szeretett, mint atyánk, úgy élt e' mulandóságban, mint angyal, úgy halt-meg, mint a' halhatatlanság' fia; minden mive, és működése hirdeti nemes lelkének, és szándékainak tsuda nagyságát, méltán iktattuk még életében az ő festett árnyékát ime ditsőült, hitünk' és hazánk' fő oszlopinak sorába; neve azonban há-lás szívünkbe van vésvé, 's tsak evvel együtt fog enyészni. Nádasdyt ő szemelte ki magának Fő-Ispányi Segédül, és minthogy annak Nagy Meltóságú édes Atyját udvari főtiszte Bétsben tartóztatá, ugyan ő, valamint az előtt a' deli fiúnak gondos örlelke volt, úgy most Ráfaélje lön e' Tóbiásznak a' hivatalkodás' utjában; ő, a' számtalan sok tisztségben, 's különféle kormánytanátsban megfordúlt férjfi, azzal is, mivel többnyire a' kedves Helytartót köztünk vezérkedni engedte, azzalis, mivel a' nagyobb érdekű dolgok iránt bölts utasítás nélkül nem hagyta, véghez vivé: hogy ön' elhunytával e' növedéke már nem tsak méltónak találatott, ki különös Királyi kegye-

lembül önállásu Igazgatója lenne az árvult Me-
gyének; hanem ennek az új kormány alatt is vi-
rágzó boldog állapotja, itthon méltósága, ottkün
dísze, és tekintete, de mindnyájunk' törvényes
szabadsága is, sérültlen maradna, közdolgaink'
rendszeres folyamatja óra-műszer gyanánt remek
pontossággal haladna, a' személy' és vagyon' bá-
torságával együtt a' köz, és külön jóllét, mind
anyagi, mind szellemi tekintetben a' lehető leg-
főbb fokra emelkedne.

Ezek után, Méltóságos Úr! bátran botsátha-
tom ön kegyes ítélete alá: mély bánatunk, és szo-
morgásunk Nádasdynak tőlünk elválása fölött nem
volt é igasságos? vagy jóllehet az ő vesztén vér-
ző szíveink mai napon béhegedtek; elég méltán
előadhatnák é szavaink tisztelő szeretetünk' láng-
ját, 's forró hálánk' buzgását iránta? — Nem
ezt! soha sem! ez édes adóval, mig élünk, tartó-
zunk, 's fogunk is előttünk nagy halomra gyűltt
érdemeinek hódolni, bár tőlünk távul, tsak Isten
adja, hogy boldogul éljen!

* * *

Én azonban, Méltóságos Fő-Ispányi Hely-
tartó Úr! Ts KK. és RR.! — miután e' harsány
helybenhagyásbul igazolva látom: nem tsak, hogy
Gróf Nádasdy jól, igen jól kormányozta Ns Esz-
tergam Vármegyét; hanem azt is, mit beszédem
kezdetén állítottam, 's a' Grófnak rövid élete'
rajzában mutogattam, hogy akármi emberi tár-

saságot erányosan, és szerentsésen csak az vezé-
 relhet, ki minden tulajdonságai fölött leginkább
 már előre is jártas a' kormánynak, melly neki
 van szánva, foglalatosságiban; legalább a' köz bi-
 zodalmat, ezt a' józan népszerűséget, melly nél-
 kül igazgatás nem sikerül, különben meg nem-
 nyeri, de nem is érdemli; — ugyan e' nézetben ta-
 lálom föl mai napunk' örömét, 's legszebb remé-
 nyeink' bizonyos jövőndő valóságát, hogy ő Föl-
 sége' különös kegyelmébül nyertt uj Igazgatónk
 Ő Méltósága, teljes bizodalunk' érdemeivel ki-
 váltképpen tündöklök, 's mind ekkorig számos köz
 hivatalokban töltött élete hathatósan kezeskedik,
 valamint igen gyakorlott ügyessége, úgy kormá-
 nyának boldogulása mellett.

Ts Ns Nyitra Vármegye, hazánk' legrégeb, sok,
 híres nemzetségiben gazdag tartomány, nyitá meg
 Méltóságos Pethőfalvi Uzovits János Úrnak a' tisz-
 ti szolgálatok', és gyakorlások' pályáját, mellyen
 előkelő számos Ösei különféle poltzokon szinte
 jeleskedtek. Ő is, valamint nálunk Nádasdy, a'
 Jegyzői tollal kezde munkálni, a' köztanátskozák-
 sok', és végzése' velős fölfogásával, tehetségei-
 nek, és szorgalmának zsenge tanúságait előljároi-
 nál bemutatni, a' régeb, és ujjabb évkönyveket
 figyelemmel forgatva, mintegy tükörben szemlélni
 az egész megye' történetit, és állapotját, rendsze-
 rét, és működését, majd helyes szabályait, majd
 sikertelen rendeléseit, és azoknak indító, ezeknek
 gátló elveit, nyomozni. Hajh! melly sok oldalu

isméretek', és tapasztalatok' drága kintsei kínálkoznak a' Jegyző hivatalnál minden jóra indúlt ifiaknak! mennyi tzélszerü, és hasznos gyakorlási mező nyilik meg itt azoknak, kik haladni, tökélyesülni, igazgató főtisztségre képesülni vágnak! A' mi Nyitrai Jegyzőnk itt, és így veté meg mostani derék ügyessége' talpát.

Innét a' megye' nemes árváinak Fő-Gondviselője lön, utóbb Fő - Adószedő; melly két hivatalt, ki fölállal, annak igen jó lelkünek, 's nemes szívünek lenni kell, kire földadják, annak feddhetetlen tiszta kezelései, 's eljárásai felül köz vélemény, 's a' legnagyobb bizodalom uralkodik. Isten után atyja ő a' gyámoltalan kisdedeknek, kiknek sorsa, ha szánakozó gondviselést földön nem talál, az égbe kiált; az ügyefogyott szegény föld' népének sáfárja ő, hitére, és gondjára bízva lévén az adó, e' mindnyájunkat tápláló, 's nem ritkán éhező, embertársaink' véres veritéke, a' végső nyomorúság' naponkinti látásából, lehetetlen, ha mindjárt értz keblében kö szíve volna is, hogy e' köz terhek' hordóit meg ne szokja kímélni. 'S a' mi Nyitrai Árvagyámolónknak, és Adószedőnknek, kit külömben is a' természet, a' növelés, de főkép a' szentséges vallás, érzékeny, szánakodó, szerető szívünek alakított, 's szelidsége miatt áldnak minden emberek, mennyivel inkább kelle meghatódnia az inség' tüneményei által?! — Oh bizzatok tehát, Esztergam Vármegye' árvái, és adózói, bizzatok a' ti uj Méltóságos Atyátokban! lágy

és magos keblében hordja ő a' ti sorsotokat! könnyeket szárítani, neki mennyei gyönyörűség! Szánakodó szelídségét az ügyefogyottak eránt meg nem tagadta ő sem azután, mint Al-Ispány, sem utóbb, mint Királyi Tanácsos; bizony meg nem fog változni, mint Helytartónk. — Halljátok!:

Midőn 1831-nek elején Nyitra Vármegye' népes faluiban, Valászka - Belán, Csávojon, Temesen, és Listényen, az epegörtsöt más némi, 's tsak nem ázázabb dögvész megelőzné, mellytül, 's a' nyomában kiütött, netalán még dühösebb éhségtül, a' szegény lakosok rettentőleg halomra halnának; e' véletlen tsapás' hírére az Al-Ispány, a' Méltóságos Úr, jöllehet más' tisztitársát megbízhatá, maga rögtön ott termett, 's a' ragadós halál' dúlási közt, elszánva életét, hosszas ideig helyben maradt, 's nem tsak gyorsan, és fáradhatatlanul intézkedve, hanem égnek földnek rimánkodva segélyért, az iszonyu szükség' földözésére, boldogult Fölséges Urunktul 500 ezüst forintot, néhai Primászunktul 1000 forintot pengő pénzben, és 600 mérőnyi gabnát, sok egyebek', 's tulajdon' titkos adakozásin fölül, özveszerezve, életet, enyhülést, vígasztalást hozott e' siralom' völgyei-be. Az embernek egész lelke' valóját előnkbe tüntetik ilyen tettei. —

Hát Szebelébnék, Ns Hont Vármegyében a' Ns Esztergami Anya-Káptalan' jobbágy községének, azt az agyaskodását ki nem tudná: hogy inkább veszni akart, mintsem földes urának megtenni tür-

vényes tartozásait? Hatvan évnél több mult el, miolta ez együgyü nép álnok hitegetők' tanásából datzolt, pörölt, Vármegyéhez, Főkormányhoz, de Ö Fölségéhez is folyamodva futkosott, 's részint munkáját mulasztva, részint ez ügyre hihetetlen sok költséget fordítva, olly nyomorék szegénységre jutott: hogy kegyes uraik e' makats emberek' vég romlását előre látván, önkint ugyan igen hajlandók levének engedni, de attul kelle félniök, hogy rosz hatású példát mutatnak mások' erányában, 's nem volt mit tenniök, hanem fájlalni, sajnálni, és az időtül várni! Végre a' Helytartói Tanátsos Méltóságos Urunk, mint Kir. Biztos, vagy inkább mint mennyei követ, az elámitott, 's nyomoruságtul megtikkadt szegények' váltóságára közbe jött, 's mit annyi idő' folytában, sem szépszerü javalatok, sem komoly intések, vagy fenyegetések, sem birói itéletek, és büntetések, sött még a' fegyveres erő sem tudott elvégezni; annak ő szelid, bölts, jólelkü, és bátor ügyessége által fél esztendő alatt ura lett. Mert atyai szivvel közeledvén e' szerentsélenekhez, megnyerte bizodalmukat, 's kitanulván, mi legyen példanélküles hajthatatlanságuk' támasza, t. i: hogy magát, néhai Fölséges Urunkat, hivék képzelt jogaik' oltalmazójának; ugyan ez örökké szeretetre méltó Fejedelelemnél kieszközlé: hogy a' Szebebieket nagy számmal királyi széke elejbe botsátani, 's tulajdon fölséges személyében oktatni, hibás véleményöket megtzáfolni, 's igaz útra térteni nem átallaná. Mélt. Urunkat tehát a' halhatat-

lan érdem, és ditsőség érte, hogy miután őket kötelességeikre visszahozta, a' Ns Főkáptalan is szokott nagylelkűségét erántok megmutatta, 's már az egész nagy helység megnyugasztalva, előbbi jóllétezése felé serényen megindult, hogy, mondám, ismét annyi szegények' sorsán állandóan segített!

De térjünk vissza érdemeinek tágas színhe-lyére, Ns Nyitra Vármegyébe, melly területe nagyságát, lakosinak számát, nemesseinek hatalmát nézve, egy a' legelsőök közül hazánkban, 's fölér némelly országokkal. E' roppant megyét ime, 1825-diktől kezdve, hét évig kormányozta, mint Első Al-Ispány, Pethőfalvi Uzovits János, igen is, kormányozta: mert a' Főigazgatóknak többnyire köteles távolléte' miatt e' törvényes Aligazgatók vezetik a' közdolgok' folyamát, még pedig nem ritkán annyival nagyobb sikerrel, hogy őket a' köz bizodalom, és szabad választás emelte poltzra. Az Al-Ispány' szemei előtt központosul valamennyi hivatalok' munkája, rajta, mint némi sarkon, jár, és fordul az egész egyetem' tsuda műszere: a' Királynak parantsolati, és Tanátsának szabályai, a' Rendeknek tanátskozásai, és határozati, 's min- deneknek végrehajtása. Mi több? még a' Birói ha- talom is, mellyet ön gyakorol, és a' fölvigyázat, hogy a' szent igazság, és igaz ítéletek általán törvényszerű fogamatot nyerjenek, mennyi szám- mal szaporítja tiszte' gyakorlásait! — Bizonyyára ennyi, illy messzeterjedő hatásköre lévén e' tiszt- ségnek, igazat mond a' vélemény: hogy nints az

országban sem olly magos, sem olly terhes hivatal, mellynek derék Al-Ispány díszesen meg nem tudna felelni, és bátran mondom én, de mondják velem együtt a' Tttes KK. és RR. is, hogy valóban méltóra szállott a' Méltóság, midön Ns Nyitra Vármegyének ezt az Al-Ispányát, ha egyéb halmos érdemirül, ragyogó lelki jelességirül, és magas erőnyirül, a' kezdetben tett fogadásom szerint, halgatok is, midön, mondom, Ö Nagyságát a' Királyi kegyelem a' N. Méltóságú K. Helytartósághoz Tanátsossá, és most e' Ns Megyének Igazgatójává tsak azértis választá, hogy számos éveken által ditsően viselte e' kivált fontos hivatalt.

Bátor pedig az Országos Kormánytanáts, mellyet ujra mély tisztelettel emlétek, kétségen kívül az a' hely, hol nem egy', hanem valamennyi vármegye' működéseire, sött az egész ország' dolgaira, 's öszves állapotjára terjedvén a' fölügyelés, a' leghasznosabb, és legbetsesebb tanuságok' tömege gazdagítja Mélt. Urunkat; nekünk azonban teljes örömünk', és bizodalmunk' fölélesztésére, meggondolnunk elég: hogy a' M. Helytartó Úr Ö Nagysága igen jeles egy Vármegyének sok esztendök' leforgása alatt, több rendü, és nagy nevü al- és fötisztje, 's főkép olly ditső, és szerentsés Al-Ispánnya volt, ki nem tsak a' köz betsület', és szeretet' kettős szárnyain emelöde idáig; hanem ama Ns Megye' Rendeinek bizodalmát ön' maga eránt úgy megtartá, és öregbíté, hogy ötet két izben, 1825-ben, és 1830-ban, országgyülésre követül

küldenék, 's midőn onnét visszatérne, kimondhatlan tetszéssel, helybenhagyással, mint egy diadalmi tapsolással, fogadná. Fölöttéb tehát szerentsésnek hirdetem én Nemes Esztergam Vármegyét, és igen méltán örülünk ma mindnyájan, hogy kormányunk, millyen jártas kézben forgott ezelőtt, olyan gyakorlott kézre került mainap, és Megyénk' virágzó diszével egyszersmind köz, és külön érdekeink Mélt. uj Helytartónk Ö Nagyságának fölügyelése alatt biztosítvák.

Mire nézve nem tsak alázatos jobbágyi kötelességből, hanem áthatódott szívünk' buzgalmából kell hálát mondanunk Fölséges Apostoli; Királyunk', bizony kegyelmes, gondoskodásáért, hogy e' Ns Megyét, hogy minket, hűséges Rendeit, köz bizodalunkra olly igen méltó Igazgatóval megajándékozni méltóztatott. Az ég' áldásai bőven harmatozzanak fölkennt fejére! szent koronánk ditsőségben ragyogjon fölötte! a' Ns Magyar Nemzetnek, 's minden népeinek boldogulásábul vegye szüntelen országlása' gondjainak édes, teljes jutalmát! a' legtisztább örömek közt folyjanak napjai! és békességes hosszú időket éljen!!! —

És most, Mélt. Fő - Ispányi Helytartó Úr! Nagyságodhoz, mint szemünk' fényéhez, szívünk' öröméhez, jövendőnk' biztos reményéhez vonzának üdvezléseink. — Hogy Méltóságod mainap elönkbe ülve, 's egyetemünkkel, mint Fő a' testével, összeforrva, ékes beszédében erántunk igen hegyes hajlandóságát bizonyítani, 's azzal minket

különösképpen megvigasztalni méltóztatott, alázatosan köszönjük; 's ellenben a' bizodalmat, melyet mi tőlünk viszont megkíván, nem mondom, oda adjuk, hanem azt már Méltóságod magának egészen elragadta, 's meg vagyunk kísértve, csak nem arra fakadni, mit a' Római Reszpublikában Markusz Tulliusz javaslott az uj Nép-Szószollónak, Kuriónak, mondván: *Igazgass mindent, és kormányozz ten' okosságod szerint; meg ne tévesszenek mások' tanátslati; ten' magadtul kérj tanátsot, magadra hallgass, fogadj szót magadnak; nints, a' ki náladnál neked böltsebben tudna javasolni.* *) Méltóságod régi jártos hajós a' tengeren, mellyre ma velünk ereszkedni méltóztatik, sok tapasztalásból jól ismeri nemcsak a' kiálló, hanem a' víz alatt lappangó sziklákat, a' tatógó örvényeket, és akar miféle szörnyeket, szélvészül meg nem tud ijedni, könnyen álszegül a' hullámokon; legyen csak, mint eddig, vezértsillaga a' Király, mágnesz-tűje szívében a' hon-szeretet, boldog partja, mellyhez irányoz, a' közjöllét; fogadjuk: vitorlájának mindenkor kedvező szele lesz a' mi bizodalunk, és Istennek szent oltalmával szerentsésen, és vigan fogunk haladni!

A' nagy Isten tehát, a' kormányok' legfőbb kormányzója, ugy áldja meg, és ugy segítse Méltóságodat minden szándékiban, és tetteiben köztünk, hogy a' közohajtás szerint sikerüljenek! tar-

*) II. K. 7. Lev.

tsa meg nekünk drága személyét viritó ép erőben, 's egészségben, és engedje, hogy e' Ns Megyének ugyan diszére, és javára, Fölséges Urunknak pedig, és hazánk' hű szolgálatjára, ön' Úri házá-
nak, egész nemzetségének, és rokoninak állandó örömére, boldog meglelégedésben sokáig, igen sokáig éljen!

* * *

Valamint pedig atyafiságos szivességgel köszönjük Ns Nyitra Vármegye' Rendeinek, hogy jelen ünnepünkhez válogatott számos Követséggel járulni, egykori nagy érdemű Al-Ispányuknak, drága rokonjoknak, földijöknek, mai örömet, és ditsőséget nevelni, 's a' mi tapsainkban is részt kívántak venni; ugy mindenkor édes lesz előttünk annak emlékezete, hogy, már most sajátunkká lett, Mélt. Helytartó Úr' Ö Nagyságának Ns Megyéjökben annyi szép alkalmat nyujtottak, nagyra termett jeles tehetségeinek gyakorlására, mellyek már ezután minekünk fognak működni, nekünk gyümölsözni. A' tisztelt Megye' Rendeivel' ugyis, mint egy hazának fiai, szentül egyesülve, ohajtjuk hogy az arany lántznak, mellyel mai rokon érzelmeink szorítottak egymáshoz, a' tőlük jött Elöljárónk legyen örökös gyemánt-kapta, 's Ns Megyéjök minden időben hozzá hasonló férjfiakban bőséget lásson!

* * *

Hátra van még egy része köteleességünknek: hogy miután határtalan bizodalmat ajánlva,

Mélt. Helytartó Úr Ő Nagyságát résznyire vigasztaltuk; tudassuk meg vele őszintén, hogy mink nem külömben viszont egész bizodalma méltók vagyunk; hadd teljen meg szive ennek meggyőződésétül, hadd teljen ma bár tsordultig örömtül. Ezzel mink főkép azértis tartozunk, mert világszerte sok szomorú történetek azt látszanak bizonyítani, hogy igen keserű, 's épen nem irigységre méltó kezd lenni, valamint a' Fejedelmeknek, ugy akar mi más Előljáróknakis, sorsa. Ellenséges emberek t. i. már több mint félszázadtul fogva rossz magot, konkolt, hintettek, 's tovább is nem szünnék hinteni, minden rendü alattvalók' szivében, 's már az nem egy országban meg is termette fanyar, 's mérges gyümölsét, máshol pedig mindent földülő, fenékkal fölforgató, zabolatlanság az élő törvények' datzára induloskodik, sött ezekkel együtt a' megúntt rendes, tsendes élet' áldásait tönkre tenni készül nem homályosan. — Azonban e' gonosz métely, e' boldogtalan ujitás' lelke, vagy inkább routás' és rablás' szelleme, Istennek legyen hála, és Méltóságodnak örömeire legyen mondva, valamint édes hazánk' egyéb részeiben, ugy nálunk is ez ideig még be nem fészkelhette magát, óvakodtunk ellene állhatatosan, és jövendőben is, mig szivünk józan, és eszünk ébren marad, megteendjük ezt. Hön szeretjük mink a' szabadságot, Mélt. Uram, vele élni, 's halni akarunk; de szeretünk minden főnálló diszes jórendtartást is; szentek előttünk a'

törvények, bennök gyökereznek jogaink; szent a' Fejedelem is, nála nélkül holttak a' törvények, és nem sikerülnek; hisszük erősen, hogy alkotmányunk a' királyi székkal áll, vagy dül, 's ha ennek tsonkul hatalma, annakis félszeg a' hatása; nem ellenkezünk mi vakon minden javítással; de elsem fogadjuk vakon a' bizonytalan sikerü terveket; megvetjük a' hasztalan dibdáb hiúságokat; ellene szegülünk pedig, bár millyen divatos alakban tetszetősködjék, a' veszélytakaró tselnek. A' mi hitvallásunkat jegyzé föl Montesquieu, midőn írta: *Az oktalanság' időszakában semmivel sem törődnek az emberek, noha szörnyű kárt szerezni indultak; értelmes korban pedig a' leghasznosabb intézetek erántis tartózkodva lépnek elő.**) Ezek a' mi elveink, Mélt. Úr, e' javaslatok', és indítványok' termékeny századában!

Honnét nyilván láthatja Méltóságod, 's minden előforduló alkalommal fogja tapasztalni, hogy a' Ts Kkal, és Rdekkal egész meghittségben, 's őszintén lehet értekezni, és akarmi jó tanátsait akarmi helyes tzelzésait, ök mindenkör hiven 's buzgón követni fogják, és támogatni. Azértis, midőn mainap az ő sziveik egészen kitarva nyilat meg Méltóságod eránt, viszont nem kérnek, 's nem is várnak egyebet: hanem hogy Méltóságodnak egyenes, igaz magyar szive is teljes bizodalommal hajuljon feléjük! Méltán

*) Tüv. szell. előszó' 8 §.

kivánnak ők szivet szívért; de nemis fognak tsalatkozni; 's én az Istent kérem, hogy a' mit most e' szivek' váltása' nagy ünnepén vigadozva adunk, és veszünk, a' költsönös drága bizodalom, soha meg ne tsökkenjen!

Ugyan illy bizodalmat ohajt, Mélt. Úr, és azt kivált meg is érdemli, uj Elöljárójába hiven, és erősen bizó Tisztikarunk. Az ő minden tagjainak együl egyig lelkes, bölts, és hű serénykedésével, és tisztí eljárásaik' sikerével, Méltóságod' szine előtt mink ditsekszünk helyettök; fáradozásiknak betsület lévén jutalma, annak szeplőtelen birtokában, valamint köz kedvességben vannak előttünk; sött, a' mi az egész érdem-teljes derék sornak ösztönül, és vigasztalásul szolgál: vezérét, a' szeretve tiszteltt Első Al-Ispány Úr Ö Nagyságát, minap tapsoló örömünkre Fölséges Urunk' ritka kegyelme Ts. Kir. Tanátsosi rangra emelé. Nem ülnek ők jelentés nélkül Méltóságodnak jobja felül: biztos, erős, betses jobkezei leendnek ők, midön Ö Fölsége' szolgálatját, a' Ns Megye' határozatit, és Méltóságod' bármi törvényes rendeletit, szokott ügyességgel fogják végre hajtani. Önként fölállunk ma Méltóságod' előtt mellettök, kiket a' tisztujítás' napján megszerettünk, és megbiztunk; igenis, kezeskedünk érte, hogy e' választottinkban tökélyesen megnyughat Méltóságod, hogy főkormányá' gondjait ők egész erővel, és igyekezettel oszlatni, enyhíteni, édesíteni fogják; hogy tehát im e' mai nap' a' legszebb, és legbiza-

zonyosabb reményeket nyujtva, valamint reánk mindnyájunkra élénk gyönyörűséget árasztott, úgy Méltóságod' kebelét is méltán deríti teljes, és állandó örömökre.

* * *

Immár, Mélt. Uram, Ts. KK. és RR., vége szakadván beszédemnek, hogy azt kímélve hallgatni méltóztattak, alázatosan köszönöm. Tsak egy szóból áll még e' fényes alkalommal ohajtásom; mindennapi egyik imádságom is ez: éljen a' Király! álljon az alkotmány örökké! a' király, és az alkotmány! ez legyen állandó jelszavunk! éljenek annak, és ennek igaz, lelkes hódulói! és köztük legelől a' Mélt. Fő-Ispányi Helytartó Úr Ő Nagysága éljen!

IV.

Harmad napon

*Tekintetes Friebeisz Imre Fő-Jegyző Úr eme
Beszéddel tette a' Karok', és Rendek' bucsuvételét:*

Méltóságos Kir. Helytartósági Tanácsos,
és Fő-Ispányi Helytartó Úr!

Kebelünkben érkezése, 's itt mulatása ólta Méltóságod eránt szíves buzgalommal nyilvánított Tisztelkedésünk, tsak gyengén által világító árnyék-lata azon határtalan őszinte Tiszteletnek, és ragaszkodásnak, mellyel nagy érdemei, üdvös hatású igazgatása, és szívének hájoló őszintesége Méltóságodhoz tsatul bennünket. — A' tegnap kötött legszentebb frigyü szövetség által Méltóságoddal egyesülvén, — örömünk, 's reményeink tetőpontyát értük — mert szent fogadása által, hivatalos pályáján bizonyított erénytellyes, szilárd, nagyra, jóra törekedésének záloga mellett, biztossak vagyunk, hogy Méltóságod hőles, es kegyes Kormányja alatt, körünkben a' Felsőges Uralkodó Házhozi hűség, a' Törvények eránti engedelmesség, a' Hazához, 's Nemzetiséghez való vonzalom, 's így a' személy és vagyon közbátorsága, szün-
9

len nevedő haladásba jutott. Illy érzelemmel,
's engedelmes készséggel lépven mi Méltóságod igazgatása alá, kérjük egész alázatossággal, ápoljon benünket kegyeivel — emeljen bizodal-
mával. A' Mindenhatótúl buzgón ohajtyuk, hogy Méltóságodat szeretve tisztelt Hitvessével, 's kedves Családjával mindennémű boldogsággal meg áldva, vezérellje minden lépteiken szerencsésen — és az emberi kor legkésőbb határáig bútalán, örömtelve, boldogul éltesse! — Éljen! Kérjük egyszersmind Méltóságodat, hogy legböcsösbb, szivbül ohajtott Jelenlétével bennünket minél előbb szerencséltesen.

